

Laakson lilja ja orgon roosi

Liljalla on kautta aikojen ollut erityisasema kukkien joukossa. Valkea lilja on ikivanha uskonnollinen symboli: se on kauneuden, puhtauden ja hedelmällisyyden vertauskuva. Liljoja on istutettu kirkkojen pihaille kertomaan pyhydestä ja hengellisestä puhtaudesta. Renessanssiajan taiteilijat kuvasivat Neitsyt Marian usein lilja kädessään, ja valkeaa liljaa on alettu kutsua *madonnanliljaksi*.

Lilja-sana on mainittu jo Agricolan teoksissa, mutta se ei esiinny varsinaisessa tekstissä vaan psalmin 45 alkuun liitettyssä ohjeessa. Siinä se viittaa tietyn laulun nimeen. Laulunjohtajaa kehoitetaan ”edelveisaamaan” psalmi samalla tavalla ”kuin lauletaan siitä kukkaisesta ja *liliosta*”. Myös nykyisessä Raamatussa on sama ohje: Lauletaan niin kuin ”Liljat”. Psalmi on rakkauslaulu, häälaulu kuninkaalle.

Laulujen laulussa eli entisessä Korkeassa veisussa lauletaan nykyään *Saaronin ketojen kukasta ja laakson liljasta*, mutta Agricolalla on vastaavassa kohdassa *kedon kukkainen ja orgon roosi*. *Roosi* tarkoittaa ruusua, ja *orko* on laakson murteellinen nimitys. Ensimmäisessä suomalaisessa Raamatussa eli vuoden 1642 Bibliassa on samalla kohtaa *Saaronin kukkainen ja kukoistus laaksoissa*, mutta mitään kasvia ei mainita nimeltä. Vanhoissa sanakirjoissa liljaa tarkoittavan sanan paikalla on yleensä vain *kukkainen*. Näyttää siltä, että liljat ovat olleet useimmille suomalaisille outoja kasveja aina 1800-luvulle asti.

Suomen *lilja* on lainaa ruotsista. Se on yksi niistä harvoista ruotsalaisista lainoista, jotka ovat aivan sellaisinaan sopineet suomen kieleen. Ruotsin sana juontuu latinasta, jossa *lilia* on monikkomuoto sanasta *lilium*. Latinan *lilium* kuuluu etymologisesti yhteen kreikan *leirion*-sanan kanssa, mutta sen kauemmas ei sanan juuria ole pystytty seuraamaan. Todennäköisesti se on peräisin jostakin Välimeren alueen muinaiskielestä.

Suomalaisista puutarhakasveista puhuttaessa *lilja* on useimmiten tarkoittanut ruskoliljaa, joka on alkanut yleistyä Skandinavian maissa 1600-luvulta lähtien. Sitä on värinsä ja muotonsa perusteella nimitetty myös *keisarinkruunuksi*. Vanhoissa puutarhoissa voi tavata myös *varjoliljaa*, jonka nimi kertoo tyypillisestä kasvupaikasta.

Perinteisiä puutarhakasveja ovat myös keltaiset ja oranssit *päivänliljat*, jotka eivät kuulu liljojen sukuun mutta ovat liljamaisia muodoltaan. Kasvitieteellisesti liljoihin ei kuulu myöskään keltakurjenmiekka, joka on ollut heraldisen eli vaakunaliljan esikuva. Kultainen lilja on ollut erityisesti frankkilaisten kuninkaiden tunnus vuonna 493 kristityksi kääntyneestä Klodvigista alkaen, ja nykyäänkin kuviota nimitetään usein Ranskan liljaksi.

Heraldinen lilja on levinnyt laajaan käyttöön. Monien kuningashuoneiden ja mahtisukujen lisäksi sitä ovat käyttäneet tunnuksenaan niin paavit kuin partiolaisetkin. Liljat koristavat myös Turun vaakunaa ja Turun tuomiokirkon Pyhän Ruumiin kappelin keskiaikaista takorauta-aitaa. Vaikka elävät liljankukat ovat vielä olleet outoja keskiajan turkulaisille, tyylitellyt liljat ovat tulleet tutuiksi sekä hengellisen että maallisen mahdin symboleina.